

**SYLABUS PRZEDMIOTU – SZKOŁA DOKTORSKA
CYKL KSZTAŁCENIA OD 2024/2025 DO 2028/2029**

I

CYKL KSZTAŁCENIA OD 2022/2023 DO 2026/2027

OGÓLNE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE				
Tytuł przedmiotu	PRZEDMIOT FAKULTATYWNY SPECJALISTYCZNY: ARCHEOLOGIA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE, WSPÓŁCZESNY ŚWIAT W ARCHEOLOGII			
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Szkoła Doktorska w Uniwersytecie Rzeszowskim			
Typ przedmiotu (<i>obowiązkowy, fakultatywny</i>)	<i>fakultatywny specjalistyczny</i>			
Rok/semestr	rok I, semestr II i rok III, semestr VI			
Dyscyplina	<i>archeologia</i>			
Język wykładowy	język polski			
Imię i nazwisko koordynatora przedmiotu	dr hab. Tomasz Bochnak, prof. UR			
Imię i nazwisko osoby prowadzącej/osób prowadzących przedmiot	dr hab. Tomasz Bochnak, prof. UR			
Wymagania wstępne	<i>Znajomość terminologii i pojęć stosowanych w archeologii na poziomie absolwenta studiów magisterskich z archeologii lub pokrewnych dyscyplin humanistycznych.</i>			
STRESZCZENIE PRZEDMIOTU (syntetyczny opis treści oraz celów przedmiotu; 100-200 słów)				
Celem przedmiotu jest wyrobienie u doktorantów krytycznego spojrzenia na źródła archeologiczne i starożytne źródła pisane oraz wykształcenie umiejętności wieloaspektowej analizy i interpretacji. Doktorant winien być świadomy, że nasuwająca się interpretacja nie musi być prawidłowa i powinien podjąć próbę jej falsyfikacji oraz przetestowania innych ścieżek interpretacyjnych. Aby zrealizować ten cel, na zajęciach omawiane są rozmaite przykłady wniosków budowanych na mniej lub bardziej wiarygodnych przesłankach. Na ile wiarygodne są przekazy autorów antycznych? W jaki sposób interpretowane są różnice w wyposażeniu grobowym, w inwentarzach pochówków o męskim bądź żeńskim modelu wyposażenia? Czy takie interpretacje stanowią odbicie panujących obecnie tendencji kulturowych? Z tą problematyką łączą się uwagi na temat miejsca, jakie zajmuje archeologia we współczesnym życiu, w kontekście społecznym i kulturowym. Jaki cel przyświecał i przyświeca ekspozycjom archeologicznym? Jak wyglądał i wygląda powszechny odbiór archeologa i archeologii jako nauki? Na ile archeologia przystaje do tych wyobrażeń?				
EFEKTY UCZENIA SIĘ DLA PRZEDMIOTU I METODY WERYFIKACJI				
Symbol efektu uczenia się	Zakładane efekty uczenia się	Odniesienie do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK (symbol)	Forma zajęć dydaktycznych (w., ćw., itp.)	Metody weryfikacji (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt itp.)
Wiedza: zna i rozumie Lp.	Wiedza: zna i rozumie, posiada wiedzę <i>Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu na podstawie Odniesienie do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK z programu kształcenia.</i>			
P8S_WG1	posiada odpowiednią wiedzę teoretyczną i zna aktualny dorobek naukowy (w tym także światowy) z zakresu studiowanej dyscypliny;	P8S_WG	konwersatorium	praca pisemna

	orientuje się w ogólnych zagadnieniach z zakresu dyscyplin pokrewnych, posiada wiedzę umożliwiającą odnoszenie się do paradygmatów obowiązujących w danej dyscyplinie..					
P8S_WG2	zna dominujące trendy rozwojowe i najnowsze osiągnięcia badawcze w uprawianej dyscyplinie.	P8S_WG	konwersatorium	praca pisemna		
P8S_WG3	zna, rozumie i potrafi stosować terminologię fachową używaną w danej dyscyplinie w języku rodzimym i obcym.	P8S_WG	konwersatorium	praca pisemna		
P8S_WK1	zna i rozumie wpływ rozwoju techniki i technologii na postęp cywilizacji; rozumie wpływ rozwoju techniki i technologii na naukę i kulturę.	P8S_WK	konwersatorium	praca pisemna		
Umiejętności: potrafi Lp.	Umiejętności: potrafi <i>Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu na podstawie Odniesienie do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK z programu kształcenia.</i>					
P8S_UW1	wykorzystując interdyscyplinarną wiedzę potrafi identyfikować i rozwiązywać problem badawczy, definiować cel badań, formułować hipotezę i przedmiot badań naukowych, rozwijać techniki, metody i narzędzia badawcze oraz wnioskować na podstawie wyników badań naukowych.	P8S_UW	konwersatorium	praca pisemna		
P8S_UW2	korzystać z dostępnej literatury naukowej, by definiować i rozwiązywać problemy badawcze; potrafi zastosować właściwe metody, by wypracować nowe elementy dorobku naukowego.	P8S_UW	konwersatorium	praca pisemna		
P8S_UW3	wykorzystać posiadaną interdyscyplinarną wiedzę do analizowania i oceny wyników badań naukowych, formułując na tej podstawie opinię, w tym także krytyczne sądy.	P8S_UW	konwersatorium	praca pisemna		
P8S_UK6	realizować prace badawcze z wykorzystaniem literatury obcojęzycznej	P8S_UK	konwersatorium	praca pisemna		
Kompetencje społeczne: jest gotów do Lp.	Kompetencje społeczne: jest gotów do <i>Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu na podstawie Odniesienie do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK z programu kształcenia.</i>					
P8S_KK3	dzięki posiadanej wiedzy z zakresu studiowanej dyscypliny jest gotów do definiowania i rozwiązywania problemów poznawczych oraz praktycznych.	P8S_KK	konwersatorium	praca pisemna		
FORMY ZAJĘĆ DYDAKTYCZNYCH, WYMIAR GODZIN I PUNKTÓW						
Semestr (nr)	Wykład	Ćw./Konw.	Lab.	Prakt.	Inne	Liczba pkt. ECTS
II i VI	-	15		-	-	2

METODY DYDAKTYCZNE

- konwersatoria w formie tradycyjnej;
- zajęcia z prezentacją multimedialną;
- dyskusja.

TREŚCI PROGRAMOWE

Konwersatorium

1. Temat: Archeologia czasu przyszłego

Kluczem do zajęć jest katalog do wystawy „Futur antérieur – Trésors archéologiques du 21e siècle”, gdzie szereg przedmiotów codziennego użytku przedstawiono jako zabytki archeologiczne i opatrzone typowym dla ekspozycji archeologicznych komentarzem, niekiedy zupełnie błędnym, ale logicznym.

2. Temat: Manowce archeologii, czyli granice pewności i niepewności

W jaki sposób można zinterpretować dane archeologiczne wsparte wynikami analiz przyrodniczych? Na przykładzie znalezisk z Konarzewa i Modlniczki zostaną omówione dwie koncepcje interpretacji znalezisk o charakterze funeralnym.

3. Temat: Krytyka źródeł pisanych

Tacyt i Ptolemeusz, „Germania” i „Geografia”. Na zajęciach będzie mowa o obrazie obcego (barbarzyńcy) w starożytności i w czasach dzisiejszych, a także o narracji dotyczącej odległych, egzotycznych terenów.

4. Temat: Role kobiece, role męskie

W jaki sposób można interpretować niezgodność archeologicznych i antropologicznych wyznaczników płci? Na zajęciach zostaną omówione hipotezy tłumaczące tę rozbieżność, również w kontekście współczesnej kultury.

5. Temat: Archeologia funeralna i funeralna teraźniejszość

Zajęcia będą poświęcone różnym formom pochówku, zarówno w pradziejach, jak i w czasach dzisiejszych. W jaki sposób forma grobu i jego wyposażenie służy do kreacji obrazu osoby zmarłej?

6. Temat: Archeologia i propaganda

Zajęcia będą poświęcone roli archeologii w dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej propagandzie państwowej. W jaki sposób wykorzystywano Celtów, Germanów i Słowian w sporach międzypaństwowych i w kreowaniu relacji dobrosąsiedzkich?

7. Temat: Referaty przygotowane przez doktorantów/doktorantki.

WARUNKI ZALICZENIA PRZEDMIOTU (KRYTERIA OCENIANIA)

Przedmiot kończy się egzaminem.

Doktorantka/doktorant przed zajęciami przygotowuje się do konwersatorium, szukając odpowiedzi na pytania sformułowane podczas poprzednich zajęć.

Jako egzamin doktorantka/doktorant przygotowuje referat na wskazany przez siebie temat z zakresu zagadnień związanych z tematyką przedmiotu.

Aby uzyskać ocenę pozytywną stosuje się przelicznik za odpowiedni procent uzyskanych punktów:

- do 50% - niedostateczny, (praca pisemna nie spełnia kryteriów)
- 51% - 60% - dostateczny, (praca pisemna zawiera wąski zakres wiedzy, podpartej literaturą podstawową dla przedmiotu)
- 61% - 70% - dostateczny plus, (praca pisemna zawiera zakres wiedzy, podpartej literaturą podstawową dla przedmiotu);
- 71% - 80% - dobry, (praca pisemna zawiera zakres wiedzy, podpartej literaturą podstawową i uzupełniającą dla przedmiotu);
- 81% - 90% - dobry plus, (praca pisemna zawiera obszerny zakres wiedzy, podpartej literaturą podstawową i uzupełniającą dla przedmiotu);
- 91% - 100% - bardzo dobry (praca pisemna zawiera obszerny zakres wiedzy, podpartej literaturą wykraczającą poza obowiązującą dla przedmiotu);

CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY DOKTORANTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności

Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności

Godziny realizowane w kontakcie bezpośrednim wynikające z programu studiów

15

Inne z udziałem nauczyciela (udział w konsultacjach, egzaminie)	1
Godziny realizowane samodzielnie przez doktoranta (przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.)	39
SUMA GODZIN	55
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS *	2

LITERATURA

Literatura podstawowa:	Andrzejowski J., Kokowski A., Leiber Ch. (red.) 2004 Wandalowie. Strażnicy bursztynowego szlaku. Katalog wystawy, Lublin-Warszawa. Błazejewski A. 2003 Nieśmiertelność płci. Śmierć i płeć w obrządku pogrzebowym kultury przeworskiej, [w:] Kobieta- Śmierć- Mężczyzna, Funeralia Lednickie, spotkanie 5, Poznań, 73-80 Byrska-Fudali, M., Przybyła, M. M. 2010. Bog deposit of burnt human remains from site 2 in Modlniczka, dist. Cracow/Depozyt bagienny przepalonych szczątków ludzkich ze stanowiska 2 w Modlniczce, pow. krakowski, Sprawozdania Archeologiczne 62, 439-489. Czarnecka K. 1990 Struktura społeczna ludności kultury przeworskiej. Próba rekonstrukcji na podstawie źródeł archeologicznych i analizy danych antropologicznych z cmentarzysk, Warszawa. Godłowski K. 1974 Konfrontacja i ocena wartości archeologicznych i antropologicznych wyznaczników płci w odniesieniu do grobów ciepłalnych z okresu późnolateńskiego i rzymskiego, [w:] Metody, wyniki i konsekwencje badań kości z grobów ciepłalnych, Poznań, 63-70 Kara M. 2022. Archaeology, mainly Polish, in the current discussion on the ethnogenesis of the Slavs. Slavia Antiqua 63, 65-128. Kolendo J. 2009/2010 Kalisia i Leukaristos : dwa „miasta” w „Geografii” Ptolemeusza i zagadnienie współrzędnych geograficznych w „Wielkiej Germanii”, Światowit 8 (49), Fasc. B,. 77-87. 2008 Komentarze, [w:] P. Cornelius Tacitus, Germania/ Publiusz Korneliusz Tacyt, Germania. Przekład Tomasz Płóciennik, Wstęp i komentarz Jerzy Kolendo, Fontes Historiae Antiquae, Zeszyty Źródłowe Zakładu Historii Społeczeństw Antycznych pod redakcją Leszka Mrozewicza. Marii Musielak, Zeszyt X, Poznań, s. 105-205. Kolendo J., Płóciennik T. 2015 Vistula amne discreta. Greckie i łacińskie źródła do najdawniejszych dziejów ziem Polski, Warszawa. Makiewicz, T. et al. (= Makiewicz, T., Kaczor, W., Krąpiec, M., Makowiecki, D., Miłosz, E., Polcyn, M.) 2008 Studnia – cmentarzysko z okresu wędrówek ludów w obrębie kompleksu osadniczego w

	Konarzewie (stan. 5), pow. Poznań Ziemski. Nowy typ cmentarzyska kultury przeworskiej, [w:] Kultura przeworska. Odkrycia – interpretacje – hipotezy. Tom II. (Eds. J. Skowron, M. Olędzki). Łódź. 299-355. Małysa A. 2007 Unstimmigkeiten bei der Geschlechtsbestimmung der Toten- Fehlanzeige, Symbol oder Grabsitte? Ein Deutungsversuch auf der Grundlage der Grabfunde der Przeworsk-Kultur, <i>Przegląd Archeologiczny</i> 55, 109-144. Piotrowska D. 1997–1998. Biskupin 1933–1996: archaeology, politics and nationalism. <i>Archaeologia Polona</i> 35-36, 255-285. 1999. Biskupińskie prawdy i legendy, czyli prasłowiański Biskupin a współczesna Polska. <i>Z otchłani wieków</i> 54/3, 54-57. 2004. Biskupin – ideologie – kultura. [w:] B. Gediga, W. Piotrowski (red.), <i>Archeologia, kultura, ideologie</i>. (= Prace Komisji Archeologicznej O/PAN we Wrocławiu 15 = Biskupińskie Prace Archeologiczne 3), Wrocław-Biskupin, 91-155. https://www.swissinfo.ch/ger/kultur/archaeologie-im-futur-ii-wie-man-4023-unsere-welt-sieht/48480682
Literatura uzupełniająca:	Belard Ch. 2015 La notion de genre ou comment problématiser l'archéologie funéraire, <i>Nouvelles d'archéologie</i> 140 (Genre et archéologie), 23-27. Bochnak T. 2010 L'armement dans les tombes féminines à l'âge du Fer en Pologne, [w:] <i>The weaponry and the combat or parade gear – marks of the prestige and social status in the tombs of the Bronze and Iron Ages</i>, <i>Proceedings of the 12th International Colloquium of Funerary Archaeology</i>, Brăila, 22nd-24th October 2010, Istros 16, Brăila, 13-36. 2021. Cum grano salis, or about the Anartophracti in the Słonne Mountains, <i>Acta Archaeologica Carpathica</i> 56, s. 309-334. Byrska-Fudali M., Przybyła, M. M. 2012 Badania ratownicze na stanowisku 2 w Modlniczce, gm. Wielka Wieś, I[w:] <i>Raport 2007-2008. Tom 1</i> (Ed. S. Kadrow). Warszawa. 509-553. Ciechanowicz J., Wielowiejski P. 1996 Słowiański Biskupin to naukowa legenda! Rozmowa z prof. Jerzym Kolendo, historykiem i archeologiem. <i>Archeologia Żywa</i> 1(1), 3-8. Flutsch L. 2002 <i>Futur antérieur Trésors archéologiques de 21e siècle après J.-C.</i> Lausanne. Gediga B. 2000 Problemy epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w badaniach polskich archeologów w latach 1945–1997. [w:] M. Kobusiewicz, S. Kurnatowski (red.), <i>Archeologia i prehistoria polska w ostatnim półwieczu. Materiały z Konferencji „Dorobek polskiej archeologii i prehistorii ostatniego półwiecza” w Puszczykowie koło Poznania (27–30 października 1997 r.)</i>, 177-197. Poznań.

- Jachym B.
2022. Wojna na słowa z polityką i historią w tle – językowe aspekty słynnego sporu o Słowian. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego* 43, 169-185.
- Kerrigan, M.
2009. *Historia śmierci. Zwyczaje i rytuały pogrzebowe od starożytności do czasów współczesnych*. Bellona, Warszawa.
- Kolendo J.
1999. Lugiowie Burowie oraz Burowie. Przyczynek do interpretacji politycznej i kulturowej Europy barbarzyńskiej w końcu I wieku i w II wieku n.e., [w:] COMHLAN. *Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*, J. Andrzejowski (red.), Warszawa, 217-321.
- Lech J., Piotrowska D.
2019. Z historii badań nad Słowiańszczyzną w archeologii polskiej do wczesnych lat 1940. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* 23, 301-324.
- Lewicki T.
1955. Obrzędy pogrzebowe pogańskich Słowian w opisach podróżników i pisarzy arabskich głównie z IX-X w., *Archeologia* 5 (1952-1953), 122-154.
- Madyda-Legutko R., Rodzińska-Nowak J., Zagórska-Telega J.
2015. Ponowna refleksja nad przyczynami występowania niewielkiej ilości ludzkich szczątków kostnych w grobach kultury przeworskiej z młodszego i późnego okresu rzymskiego oraz z wczesnej fazy okresu wędrówek ludów, [w:]: *Viator per devia scientiae itinera. Studia nad problematyką okresów przedrzymskiego, rzymskiego, wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza. Professori Thaddeo Makiewicz septuagenario amicitiae et socii* (red. A. Michałowski, M. Teska, M. Żółkiewski). *Seria Archeologia* 53, Poznań, 291-296.
- Makiewicz T.
2008. Ile kości w grobach? [w:] *Labor et patientia. Studia Archaeologica Stanislao Pazda dedicata* (red. A. Błażejowski), Wrocław, 289-300
2009. O sposobach traktowania szczątków kostnych w ciałopalnym obrzędzie pogrzebowym ludności kultury przeworskiej, *Folia Praehistorica Posnaniensia* 15, 185-208.
- Malinowski T.
1966. Niektóre wyobrażenia na popielnicach (zwłaszcza twarzowych) kultury pomorskiej a płęć pochowanych w nich osobników, *Wiadomości Archeologiczne*, 32, 16-23
1968. Wyniki antropologicznej konfrontacji archeologicznych wyznaczników płci na podstawie niektórych popielnic kultury pomorskiej ze zbiorów muzeum w Bydgoszczy i Toruniu, *Prace Komisji Historii*, 5, 5-17.
- Mamzer H. 1999
Problem etniczny w archeologii. *Slavia Antiqua* 40, 169-201.
- Mańczak W.
1997. Czy słowiański Biskupin to naukowa legenda? *Slavia Antiqua* 38, 191-194.

	Parczewski M. 1998 Obrona Biskupina (w odpowiedzi prof. W. Mańczakowi). <i>Slavia Antiqua</i> 39, 292-293. Pohl W. 2006 <i>Gender and Ethnicity in the Early Medieval Ages</i>, [w:] Noble T. X. (red.), <i>From Roman Provinces to Medieval Kingdoms</i>, New York, 168-188 Smith L. 2004 Women warriors from Amazon fought for Britain's Roman army, <i>TimesOnLine.UK</i>, 22.12.2004 (https://www.thetimes.co.uk/article/women-warriors-from-amazon-fought-for-britains-roman-army-qk7h5ox93pm) Zagórska-Telega J. 2019 Obrządek pogrzebowy ludności kultury przeworskiej nadliswarciańskiego regionu osadniczego w młodszym i późnym okresie rzymskim, Kraków „Dahomej” reż. Mati Diop; polski zwiastun; w kinach od 25 października https://www.youtube.com/watch?v=RnsKdMnGwho&t=77s

*(1 PUNKT ECTS ODPOWIADA OD 25 – 30 GODZIN CAŁKOWITEGO NAKŁADU PRACY DOKTORANTA, POTRZEBNEGO DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW)

.....
Data i podpis prowadzącego przedmiotu

.....
Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej